

Koje vrijednosti živimo?
Logoterapija u ranom i predškolskom
odgoju

Prof. dr. sc. Vladimira Velički
Učiteljski fakultet, Zagreb

Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje....

- ...promiče planiranje i djelovanje odgoja i obrazovanja utemeljenog na vrijednostima koje bi iz perspektive povijesti, kulture, suvremenih događaja i projekcija budućnosti trebale unaprjeđivati intelektualni, društveni, moralni, duhovni i motorički razvoj djece, a to su:
 - znanje
 - identitet
 - humanizam i tolerancija
 - odgovornost
 - autonomija
 - kreativnost

[https://mzo.gov.hr/UserDocImages//dokumenti/Obrazovanje/Predskolski//Nacionalni%20kurikulum%20za%20Orani%20i%20predskolski%20odgoj%20i%20obrazovanje%20NN%2005-2015.pdf](https://mzo.gov.hr/UserDocImages//dokumenti/Obrazovanje/Predskolski//Nacionalni%20kurikulum%20za%20rani%20i%20predskolski%20odgoj%20i%20obrazovanje%20NN%2005-2015.pdf)

Humanizam i tolerancija

- Humanizam i tolerancija podrazumijevaju prihvaćanje i poštovanje živog bića i njegova **dostojanstva** te ostvarivanje pravednosti kao životnog načela. (...)
- Afirmacija humanizma i tolerancije podrazumijeva oblikovanje odgojno- obrazovnog pristupa temeljenog na suosjećanju, prihvaćanju i međusobnom pružanju potpore, kao i osposobljavanju djeteta za razumijevanja svojih prava, obveza i **odgovornosti** te prava, obveza i odgovornosti drugih.
- U vrtiću djeca uče prepoznati i prihvatiti svoje i tuđe potrebe, poštovati različitosti i graditi skrbne odnose s drugima te zajedno organizirati aktivnosti koje mogu **moralno**, materijalno i **duhovno** podizati kvalitetu života cjelokupne grupe tj. zajednice.

Identitet

- Odgoj i obrazovanje pridonose izgradnji osobnog te kulturnog i nacionalnog identiteta djeteta. Doba globalizacije, koje obilježava miješanje različitih kultura, svjetonazora i religija, zahtijeva odgoj i obrazovanje koje djetetu omogućuju da oblikuje identitet »građanina svijeta«, a pritom sačuva svoj **nacionalni identitet** i svoju kulturu te **društvenu, moralnu, jezičnu i duhovnu baštinu.**

Odgovornost

- Odgoj i obrazovanje trebaju poticati aktivno sudjelovanje djece u društvenom životu i promicati njihovu **odgovornost** prema općem društvenom dobru, prirodi te prema sebi samima i drugima.
- Djecu treba poticati i sustavno osposobljavati na samoprocjenu vlastitog djelovanja, mišljenja, učenja, komunikacije s drugima i sl., kao osnovne alatke razvoja **odgovornosti**.

Autonomija

- Autonomija se ostvaruje odgojno-obrazovnim procesom usmjerenim razvoju samostalnog **mišljenja, odlučivanja i djelovanja** djeteta.
- U podržavajućem i neugrožavajućem okruženju vrtića djeca razvijaju neovisnost, kritičke sposobnosti, samopouzdanje i racionalan pristup životu.

Pravo na (kakav) odgoj?

- Odgovornost
- Mišljenje, odlučivanje, djelovanje
- Društvena, moralna, jezična i duhovna baština
- Dostojanstvo

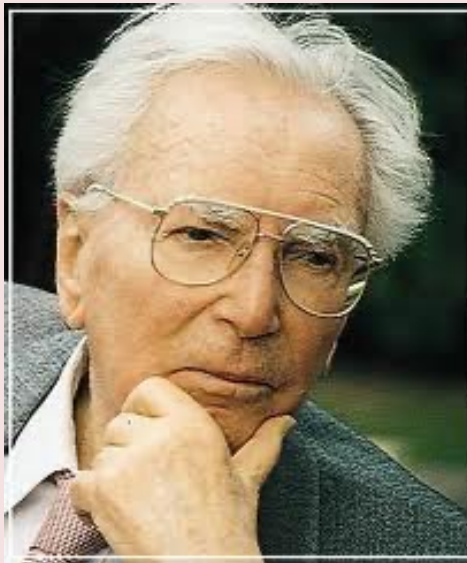
- **Odgovornost** je formalno-etička vrijednost koja je sama po sebi preduvjet za sve ostale vrijednosti, a da pritom ne određuje njihov redoslijed.”

(V. Frankl)

Nesigurna vremena...

- ...pozivaju na ozbiljna promišljanja
- Iznenada je naš utemeljeni svijet zamijenjen s potpuno nerazumljivim i nesigurnim, zasićenim strahom od nepoznatoga i neočekivanoga, nevidljivog, a tako stvarnoga
- Uloga medija – dostupnost informacija i slika

VIKTOR FRANKL (1905. – 1997.)
Logoterapija - volja za smislom

Viktor Frankl – izbor djela

- Čovjekovo traganje za smislom
- Liječnik i duša
- Nečujan vapaj za smislom
- Bog kojeg nismo svjesni
- Vremena odluke
- Psihoterapija i egzistencijalizam
- Odgovoriti životu.
Autobiografija

„Ne postoji ništa na ovome svijetu što može čovjeka bolje osposobiti da nadiđe vanjske teškoće i unutrašnje borbe, od svjesnosti da u životu ima neku zadaću.“

Es gibt nichts auf der Welt, das
einen Menschen so sehr befähigt,
äußere Schwierigkeiten oder innere
Beklemmungen zu überwinden, —
als: das Bewußtsein, eine Aufgabe
im Leben zu haben.

K. Franky

Ostvarenje smisla...

- Tri Franklove vrijednosne kategorije (mogućnosti ispunjenja smisla) temelj su i orijentacijski okvir kako logoterapije, tako i njezine primjene u odgoju i obrazovanju:
 - 1. stvaralačke vrijednosti** (vrijednosti koje se mogu ostvariti djelovanjem);
 - 2. doživljajne vrijednosti** (vrijednosti koje se mogu ostvariti doživljavanjem);
 - 3. vrijednosti stava ili stanovišne vrijednosti**

- Tijelo
- Tijelo + psiha
- Tijelo + psiha + duh

- **U duhovnoj dimenziji nalazi se naša savjest, naša slobodna volja i naša odgovornost.**

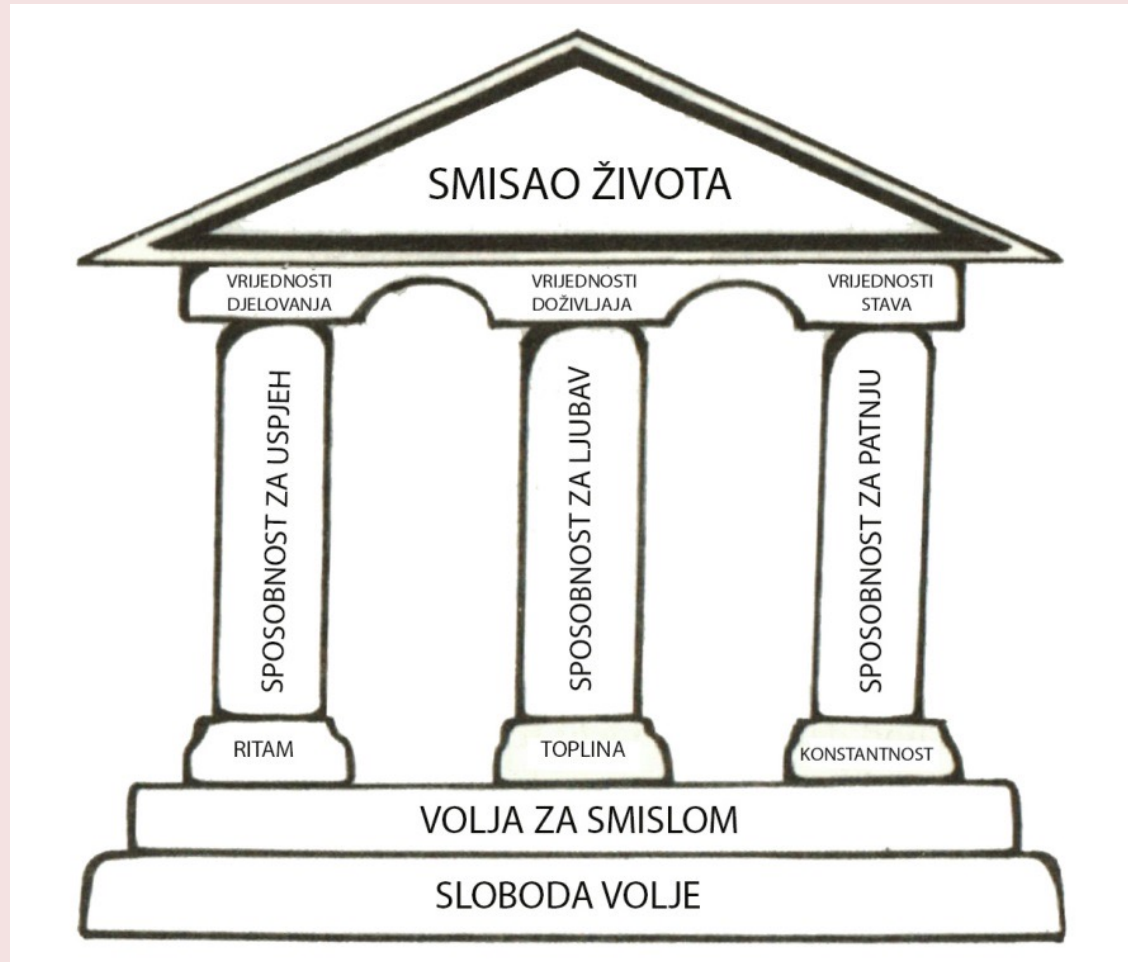
- **Čovjek je biće koje ima i zemaljske i nebeske korijene**

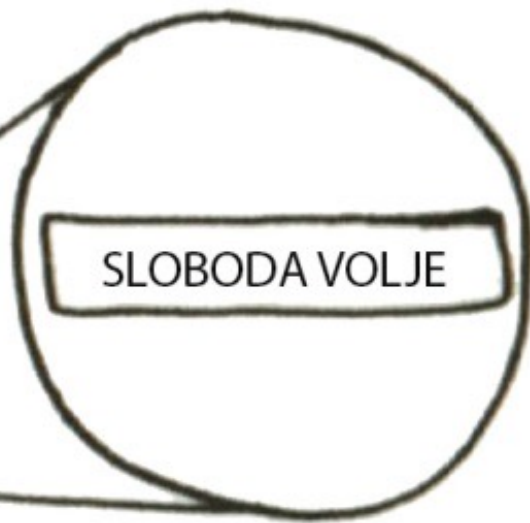
Duhovna dimenzija

- Čovjekova duhovna dimenzija je neupitna.
- Svi ljudi u jednosti sebe imaju duhovnu dimenziju.
- Kod nekih ljudi duh može biti raspršen, treba ga (ponovo) strukturirati.
- I mali pomak u strukturi duha čini život osobe, ali i zajednice drukčijim, boljim, u skladu s kozmičkim redom.

Čovjek stvara svoju ravnotežu

J. Schechner, H. Zürner, Krisen bewältigen, Viktor E. Frankls 10 Thesen in der Praxis (str. 45 – 65)

SLOBODA VOLJE

Sloboda volje

- Frankl je u svojim radovima naglašavao da sloboda čovjeka nije sloboda od njegovih uvjetovanosti (zadanosti): bioloških, psiholoških ili socioloških – ona uopće nije sloboda „od nečega”, nego sloboda „za nešto”, odnosno sloboda da se zauzme stav prema uvjetovanostima
- Čovjek ne može odabrati uvjete, ali prema njima može zauzeti stav

- Sloboda volje može biti ograničena ili oslabljena zbog bolesti, bolova, nezrelosti, demencije, ovisnosti, nedostatnog spavanja...
- Međutim, to ne mijenja ništa u njezinim temeljnim postavkama
- Ako je čovjeku oduzeta sloboda volje, svako pedagoško, terapijsko ili pravno djelovanje postaje suvišnim. Na čovjeka se tada gleda kao na determiniranog, unaprijed uvjetovanog, kao na životinju (i to ga oslobađa krivnje)
- Na pretpostavci o slobodnoj volji temelji se ljudsko **dostojanstvo** i ona je temelj svake ljudske interakcije.

VOLJA ZA SMISLOM

Volja za smislom

- Čovjekov život nije prožet ni voljom za moći, ni voljom za uživanjem, već voljom za smislom (V. Frankl)
- Svaki čovjek teži ispunjenju smisla
- Svaki čovjek, pa i onaj najmanji i najmlađi, želi u svom životu za nekoga ili za nešto biti dobar
- Volja za smislom može biti ograničena zbog bolesti, bolova, nezrelosti, demencije, ovisnosti... Pritom se radi o osobnoj nemogućnosti uočavanja smisla, a ne o nestanku smisla

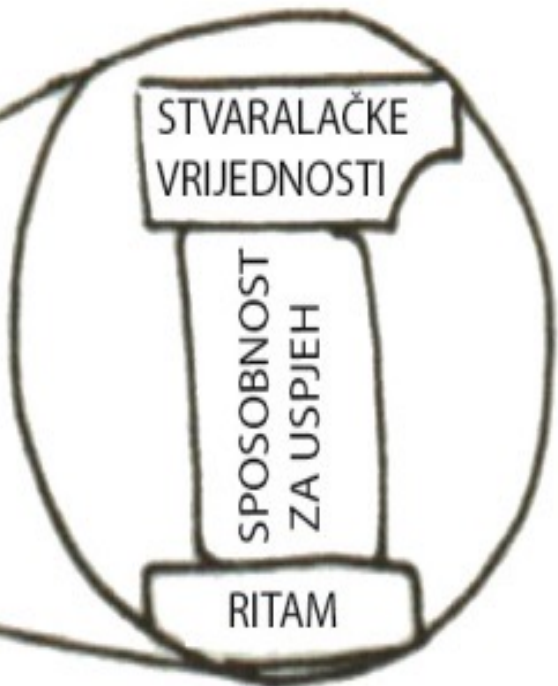
SMISAO ŽIVOTA

Smisao života

- Viktor Frankl naglašavao je bezuvjetnu vjeru u bezuvjetan smisao života na zemlji i na toj spoznaji utemeljio je logoterapiju.
- Život ne gubi smisao ni pod kojim uvjetima
- Ako čovjek ne vjeruje u bezuvjetan smisao, nedostaje mu motiv za sudjelovanje u životu, za angažman

Čemu sve to?

- Smatra li se život smislenim samo onda kad sve teče onako kako si je čovjek zamislio ili želio?
- Smisao često izmiče sposobnosti ljudskog shvaćanja, posebno u trenucima patnje i kod životnih izazova. Može se dogoditi da smisao životu prvo treba vratiti. Potreban je TI (razgovor, prisustvo)

STVARALAČKE
VRIJEDNOSTI

SPOSOBNOST
ZA USPJEH

RITAM

Ritam – toplina – konstantnost (stalnost, nepromjenjivost)

- Tri osnovna preduvjeta za razvoj čovjeka prije rođenja
- Jedinственost i neponovljivost osobe

Ritam – stvaralačke vrijednosti – sposobnost za uspjeh

- Predporođajno iskustvo: ritam srca, disanja, pokreta... kroz ritam dijete doživljava sigurnost, red, uravnoteženost
- Nakon rođenja: ritam dana i noći, ritam hranjenja, ritam dana u tjednu (nedjelja), ritam godišnjih doba...
- Što je mlađe dijete, to mu je ritam koji mu odrasli stvaraju bitniji.
- Danas se gubi, „moderne“ obitelji...djeca koja izlaze s roditeljima, ne spavaju dovoljno...
- Iz toga proizlazi nedostatak sigurnosti, reda i strukture koji je potreban za svaki uspjeh

Pitanja:

- Kako se mogu postaviti zdrave granice?
- Kad je bitno svojevoljno odricanje i od čega?
- Kako mogu u konkretnoj svakodnevici postići rituale i strukturu?
- Kako razlučiti između zahtjeva i dopuštanja djetetu (da se usudi nešto napraviti, makar i opasno i teško) i pružanja pomoći i olakšavanja?
- Kako se ja u svom životu brinem o redu?
- **NEMOJTE BITI TUŽNI AKO VAS DIJETE NE SLUŠA, ALI BUDITE SVJESNI DA VAS PROMATRA.**

Stvaralačke vrijednosti

- **Ritam** je temelj iz kojeg se razvija sposobnost za uspjeh ako je usmjeren smisleno.
- Ispunjavanjem stvaralačkih vrijednosti uvijek se iznova motivira sposobnost za uspjeh (nešto nastaje kad čovjek iz vlastitih snaga, uz pomoć mašte, sposobnosti, talenata i truda stvara) – kreativnost i autonomija
- Mi dajemo svijetu, iznutra prema van, osobni otisak u svijetu
- **Uočiti što u okružju traži njegovo (djetetovo) djelovanje**
- Svatko je pozvan sa svojim individualnim sposobnostima pridonijeti svijetu – netko kognitivno, netko emotivno, kreativno..., svatko prema svojim sposobnostima i jedincatosti

- Ako čovjek kao duhovna osoba uočava izazove svakodnevice, postaje:
 - Zadovoljan
 - Sposoban za uspjeh
 - Aktivan
 - Koncentriran
 - Znatiželjan....

Toplina - doživljajne vrijednosti - sposobnost za ljubav

- Predporođajno iskustvo – stabilna toplina u okolini (već razlika od 5 stupnjeva može ugroziti zdravlje fetusa)
- Nakon rođenja – bitna temperatura okoline, ali i sinonimno – atmosfera, privrženost, odnos, ljubav...
- Poštovanje osobe
- Prihvaćenje **jedinstvenosti i neponovljivosti** (jedincatosti)
- Preuzimanje **odgovornosti** za ono što ostavljamo u svijetu

Logoterapijski zadatci:

- Poticanje kooperacije
 - Hrabro istupanje protiv nepravde u svojoj okolini zbog poštovanja čovjeka, civilna hrabrost
 - Smisleni izbori i spremnost da se za njih založimo
 - Stvaranje „topline“ – uređenje prostora, inspiracija za učenje, čuđenje ... NADOPUNITI..
- Toplina je temelj iz koje se razvija sposobnost za ljubav, a **stabilnost dobiva iz znanja o bezuvjetnom smislu života**

- Doživljajne vrijednosti – motiviraju sposobnost za ljubav
- Sve što dobivamo preko osjetila iz prirode, umjetnosti, ljudi, životinja, biljaka, stvorenog...
- Ljubav prema svemu što nam je dano
- Prodiru izvana unutra – svijet daje nama
- Ako čovjek uočava vrijednost svijeta oko sebe i ono što nam svijet daje, ostvaruje doživljajne vrijednosti i kroz njih smisao te postaje
- - ispunjen ljubavlju, otvoren prema svijetu, socijalno osjetljiv, konstruktivan, miroljubiv...

I život može uspjeti.....

VRIJEDNOSTI
STAVA

SPOSOBNOST
ZA PATNJU

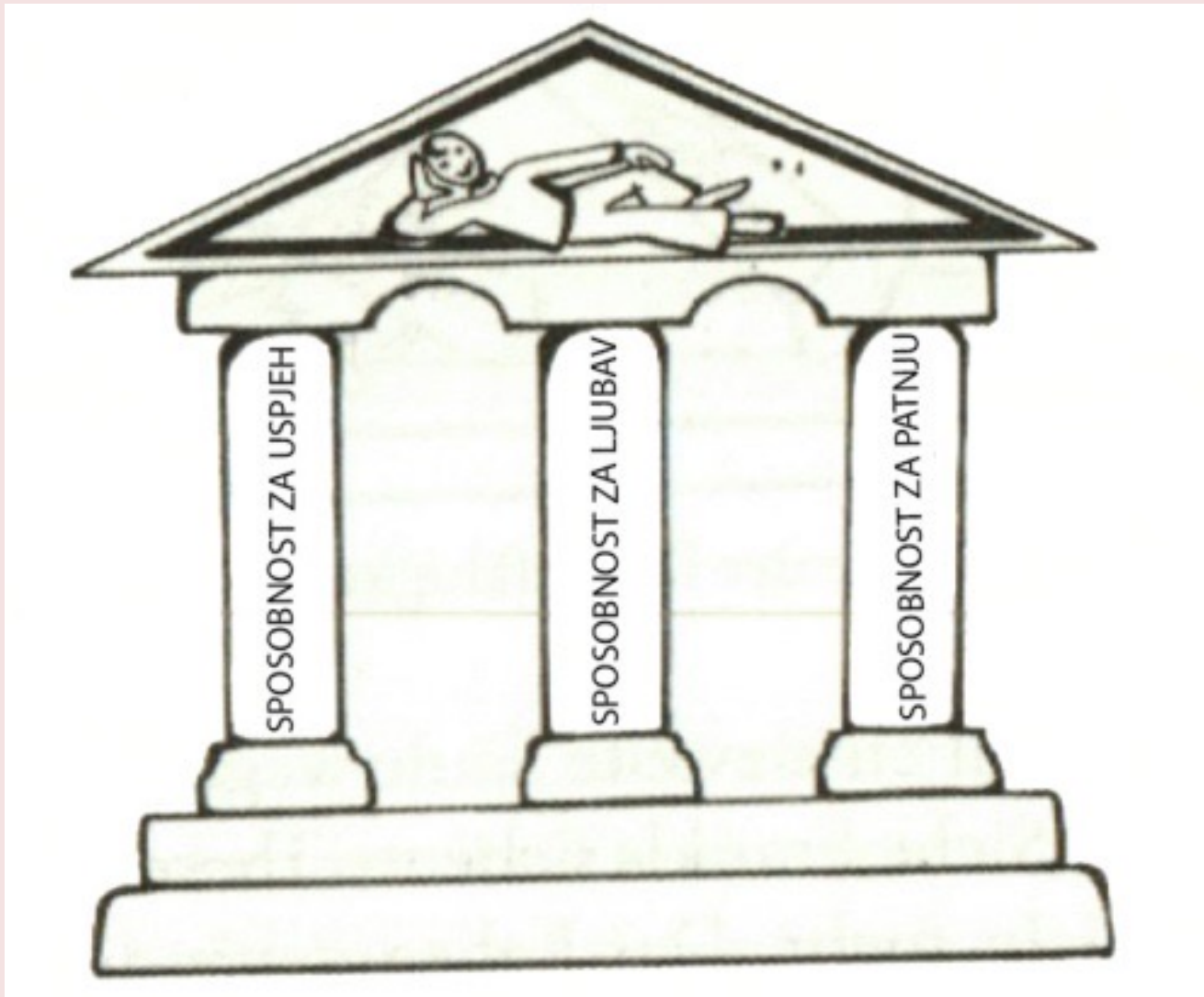
KONSTANTSNOST

Konstantnost – vrijednosti stava - sposobnost za patnju

- Stalnost, nepromjenjivost – važan faktor preživljavanja – toplinu i ritam moramo doživjeti tijekom duljeg vremenskog razdoblja, kako prije, tako i nakon rođenja
- Nakon rođenja za stalan i zdrav razvoj bitno je da možemo izdržati, nastaviti raditi, ali i na vrijeme pustiti, ostaviti, odreći se nečega i moći biti bez nečega, ne dopustiti sebi, usuditi se ući u nepoznati, izdržati neizvjesnost...
- Skloni smo djeci (i sebi) maknuti svaku frustraciju
- Izazov kao bitan dio odgoja
- Značenje bajki

- Ponekad je nužno izdržati frustraciju kako bismo naučili za život neophodnu sposobnost za patnju
- Nema života bez tragične trijade (patnja – krivnja – smrt)
- Pronađena smislenost patnje dovodi čovjeka do prihvaćanja patnje i početka radosnog trpljenja
- Vrijednosti stava – kod nepromjenjivih situacija
- Čovjek ne smije očajavati

Čovjek u ravnoteži.....

Opasnosti za ravnotežu

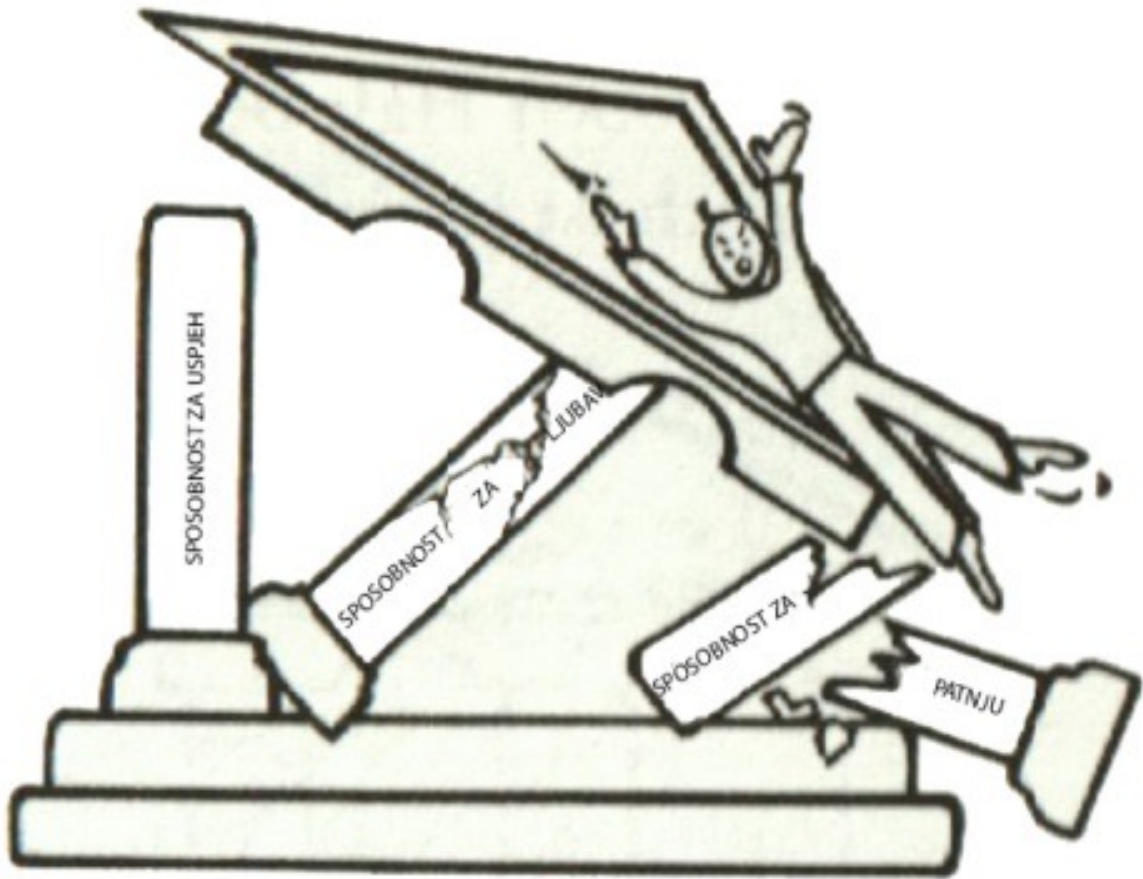
- Što se događa kada stupovi popuste?
- Ako je samo jedna sposobnost ograničena ili nije funkcionalna (npr. kod životnih situacija patnje, krivnje ili smrti), čovjek može još uz napor i puno energije održati ravnotežu.
- Sposobnost za patnju – kod mladih?
- Prezaštićivana djeca

- Puno je teže kad se slomi drugi stup – npr. sposobnost za ljubav. Tu više ne pomaže ni trud, sve postaje nestabilno i balans više nije moguć, čovjek je „izbačen iz ravnoteže”
- Još teže – ako je napadnuta sloboda volje, npr. kod vrlo strogog, autoritarnog odgoja koji ne omogućava razvoj osobne odgovornosti, u diktaturama...
- Kad je napadnuta volja za smislom (npr. jer društvo promovira smo užitak i zabavu, pa je čovjek reduciran na prvu i drugu dimenziju)
- Kad je „napadnut” smisao jer se poručuje: „uživaj, iživi se, ionako ništa nema smisla i sve je prolazno.”

Ljudi ne vide:

- Zbog čega i za što bi se morali truditi i/ili biti uspješni?
- Za koga bi trebali biti spremni na ljubav i davanje?
- Zašto bi morali podnositi patnju i moći se odricati?
- Motiv koji bi ih poticao na smisleno djelovanje i zauzimanje stava.

Nisu svjesni....

- Osobnog poziva na smisao koji leži skriven u svijetu?
- Slobode izbora?
- Sposobnosti odlučivanja?
- Odgovornosti za sebe i svijet?

Jer... ne znaju ništa o svojoj jedincatosti i dostojanstvu

Ne prihvaćaju sudbinu i ne stvaraju je. Zašto bi?

ZAŠTO NE?

- Tek kad mlada osoba (i ne samo mlada osoba) nauči s puninom života pravilno postupati, kad nauči samostalno raditi, davati ljubav i izdržati patnju... bit će sposobna naći smisao u vlastitom životu.
- Predočavanje smislenosti situacije – motiv smisla – kad znaju:
 - Zbog čega? Za što?
 - Za koga/što?
 - Zašto? Iz kojeg razloga? S kojim ciljem?
- U ravnoteži između preopterećenosti i premale opterećenosti. => oduševljenje, sreća, radost. Ako se čovjek osjeća premalo ili previše opterećen – ne možemo govoriti o tome da vidi smisao.
- **Predanost!**

„Ljudska sloboda je ograničena sloboda. Čovjek nije oslobođen uvjeta koji mu se postavljaju. No slobodan je zauzeti stav u odnosu na njih. Uvjeti ga ne uvjetuju u potpunosti. O njemu ovisi hoće li ili neće podleći uvjetima i predati se.“

V. Frankl

Hvala na pozornosti!

